

12. Előadás: Energiahatékonyság, energiatakarékosság a társadalom szintjén.

12.1. Társadalom feladata.

12.2. Energiahatékonyság, energiatakarékosság a közlekedés, szállítás terén

12.3. Energiahatékonyság, energiatakarékosság a hő-, és az elektromos energia fogyasztás terén.

12.1. Társadalom feladata.

12.1.1. Bevezető

Az energiaforrásokkal (jelenlegiek: szén, földgáz, kőolaj, urán) takarékoskodni újszerű gondolat számunkra, annak ellenére, hogy beszélünk róla. Alapvető különbség a pénz és az energiaforrások között számunkra abban rejlik, hogy a pénzről mindig is tudtuk és tudjuk, hogy véges mennyiségben áll rendelkezésünkre (mivel csak véges mennyiségben tudunk dolgozni). A fosszilis, nukleáris energiaforrásokról viszont még (nem olyan régen) 35-40 évvel ezelőtt, (néhány tudóst, szakembert leszámítva) olyan „világképünk” volt (kormányok, világcégek), hogy azok örökké lesznek és a pillanatnyi mennyiséget csak az limitálja, hogy mennyit vagyunk képesek belőlük kitermelni. Arra sem figyeltünk, hogy az alkalmazott berendezések (erőművek, gépek) elég rossz hatásfokúak (18-35 %) voltak.

Az energiatakarékosság a pénz takarékoságánál sokkal összetettebb. Ez azért van, mert nagyon sokféle típusú gépet használunk, (mint rabszolgát, amelyek helyettünk végzik a munkát). Ezek a gépek (erőművek, járművek, gyárakban munkagépek, robotok, fűtő, hűtő rendszerek) azonban nagyon sokféle módon használnak energiaforrásokat és nagyon széles tartományban „mozog” a hatásfokuk (18-90 %). **Tehát a takarékoság az eddig használt energiaforrásokkal** (szén, kőolaj, földgáz, urán) jelenti *egyrészt* azt, hogy az adott embercsoport, adott idő alatt kevesebb szenet, kőolajat, földgázt használ, *másrészt* azt, hogy igyekszik jobb hatásfokú berendezéseket, technológiákat alkalmazni, *harmadrészt* pedig törekszik helyettesíteni a mostani forrásokat más (pl. kimeríthetetlen, megújuló) forrásokkal.

Az energiatakarékosság meg gondolásához, átismételjük, hogy milyen fizikai energiaformákról tudunk:

mozgási energia (ezt a formát „alkalmazzuk” akkor, amikor járműveinkben, munkagépeinkben az energiaforrásokat mechanikai munkává alakítjuk),

elektromos energia (ezt az energiaformát, mechanikai munkát végző generátorokkal „állítjuk elő”, vagy kémiai folyamatokat játszunk le elemekben, akkumulátorokban),

hőenergia (fűtéshez kazánokat alkalmazunk, hűtéshez főleg elektromos árammal működő hűtőberendezéseket).

Ezekből láthatjuk, hogy mindenütt energia átalakító berendezésekkel találkozunk, amelyeknél az **átalakítás hatásfoka** nagyon lényeges kérdés. Összefoglalva tehát az **energiatakarékosság megvalósulhat a források mennyiségének csökkentése** útján, és az **átalakító berendezéseink hatásfokának javítása** útján. **„Takarékoskodás” tehát, egyenlő a szükséges energia mennyiségnek hatékony előállításával.**

Ahhoz, hogy megértsük, mi a teendőnk a társadalom szintjén, áttekintjük a Földünkön, Magyarországon az utóbbi 30-35 évben kialakult energia helyzetet, ezt követően fogalmazzuk meg társadalmi szinten a tennivalókat, és az egyén szintjén megvalósítható feladatokat.

12.1.2. Miért kell és hogyan takarékoskodni?

A német Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe (BGR) által 2004 decemberében az energiahordozó ásványi nyersanyagok „statikus élettartamáról” készített tanulmány (az ismert készletek elosztva az éves termeléssel) adatait összegzi a 12.1. Táblázat. Ez az összeállítás állandó, tehát nem növekvő kitermeléssel számol.

12.1. Táblázat: A Föld energiaforrásainak „statikus élettartama”

Energiaforrás	„statikus élettartam”
Kőolaj	43 év
Földgáz	64 év
Kőszén és lignit	>200 év
Uránium	>40 év

Ezt a vészhelyzetet az emberiség a következő stratégiával kerülheti el: Közös megegyezéssel a meglévő források fogyasztásában olyan ütemet határozunk meg, amely során a készletek kiürítésének időpontját elfogadhatóan eltoljuk (*energia étvágyunkat visszafogjuk*). Az így kapott idő alatt pedig *olyan forrásokat kutatunk fel* (napsugárzás, közethő, biomassa, stb) *amelyek eddig is itt voltak csak leszoktunk a felhasználásukról*, és *olyan technológiákat dolgozunk ki, amelyek egy száz évvel ezelőtti hasznosítás volumenhez képest két-három nagyságrenddel eredményesebbek és komfortosabbak.*

Ennek megfelelően **gondolkodásmódunkon** (kormányzatoknak, egyénnek egyaránt) jelentősen **változtatni kell, paradigmaváltás kell az egész világon**, országosan és az egyes fejekben. A fosszilizásktól történő „elszakadás” egyet jelent a monopolizált, globalizált, kiszolgáltatott energiaszolgáltatásból való részleges kilépésből a mindenki számára rendelkezésre álló források (röviden „megújuló energiaforrások”) felé, bekövetkezhet az embercsoportoknak az energiaellátásbeli függetlensége, szabadsága, mivel ezek mindenki számára rendelkezésre állnak

12.1.3. Társadalom (állam, önkormányzat) feladata.

Állam feladata:

- Alapkutatás, DE főleg az alkalmazott, ipari kutatás-fejlesztésének támogatása olyan területen, amelyek a primer élelmiszer és ivóvíz ellátásra, energia ellátásra, egészség megővására vonatkozó szükségleteket elégítenek ki.
- Energia hatékony mezőgazdasági termelő eszközök, lakóépületek fejlesztése,
- Az új, gyakorlati ismeretek széleskörű megismertetése az állampolgárokkal a közszolgáltató médián keresztül.

Önkormányzatok feladata

- Önkormányzat feladata a körzetébe olyan vállalkozások betelepülését szervezni és velük együttműködni, amelyek a foglalkoztatást és a korszerű, fenntartható termelést képesek gazdaságosan végezni.
- Minél több területen az autonóm ellátás megszervezése, biztosítása.

„Energiatakarékosság országos szinten” a hatékonyabb termelés és közintézményi takarékoság elérésével

Magyarországon 2004-ben 540 kg olaj energiájának (~ 15 GJ) megfelelő energia volt szükséges 1000 EUR értékű ipari, vagy mezőgazdasági termék előállításához. Ez több, mint kétszerese az európai átlagnak.

Mivel az energiaforrások tulajdonjoga, az energia ellátás globalizálódott, **ezért a takarékoságot is nagy közösségi szinten kell megszervezni**. Magyarországon a lakossági energiahatékonysági programok állami támogatására, 2001 és 2006 között évente 1 milliárd forintot fordítottunk. Ez az 1-2 ezer milliárd forintos földgáz, kőolaj, szén vásárlására szánt összeghez képest annak 1,0 ezreléke körül mozog, vagyis a fosszilis tüzelőanyagok „támogatása” még 2006-ban is három nagyságrenddel nagyobb volt.

Mik lehetnének tehát a nagy közösségi szinten (országosan) a takarékoság irányába mutató lépések?

Biztosítani azokat a technológiákat, azok beszerzési forrásait, amelyek

az „új” energiaforrások (biomassza, napsugárzás, szél, közethő) műszakilag helyes felhasználását teszik lehetővé az egyéni fogyasztó számára, amelyekkel a hőenergia, elektromos energia fajlagos költsége (Ft/MJ) kisebb lesz.

megvalósítani a közintézmények jó műszaki, energetikai állapotát ahhoz, hogy ezekben ne lehessen pocskolni a hőt és az elektromos energiát, elérni, hogy a reklám célokra úgy ne tudjanak energiát felhasználni, hogy azt majd „beépítik” a fogyasztó által megvásárolandó termékek árába.

Biztosítani **fejlesztéssel műszaki berendezések** gyártási lehetőségét:

a nagyobb energetikai hatásfokú elektromos-, fűtő-, hűtő-, világító berendezéseket,

a kis veszteségű energiahordozó-, elosztó rendszereket,

a hatékony tömegközlekedést minél kisebb fogyasztású, kis környezetterhelő járművekkel.

Meghatározni azokat a jogi szabályozókat, ösztönzéseket,

amelyek a fenti műszaki berendezések, rendszerek alkalmazását megkönnyítik (támogatások, jövedéki adó mentesség),

amelyekkel az egyéni fogyasztó alacsonyabb fajlagos költséggel (kisebb Ft/MJ, Ft/liter, Ft/kg) tudja megvásárolni az energiahordozókat, és

széles körben nevelni magunkat arra, hogy ezt megismerjük, és alkalmazzuk.

12.1.4. Hogyan segítik ezt a világ és az EU különböző testületei?

Világ testület: **Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (Szakértői Bizottság)**

A Béke Nobel-díjas Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (Intergovernmental Panel on Climate Change, **IPCC**, 1988-ban alakult meg) az **éghajlatváltozást** érintő adatokat összegzi a világ összes kutatóhelyétől. Megállapítása: **Az energiahatékonyság a megoldás a klímaváltozásra.**

Az üvegházhatást okozó gázok kibocsátása

Az **EU üvegházhatást okozó gázkibocsátásának forrásai**: (az elektromos energiatermelés és a közlekedés olyan terület, amely fosszilis anyagot, vagyis égéskor CO₂-t kibocsátó tüzelőanyagot (szén, olaj és gáz) használ.

- elektromos energiatermelés és fogyasztás (61%),

- közlekedés (21%);

- háztartások (16%)

Az EU energia fogyasztásának mintegy harmadát a háztartások teszik ki, míg a személygépjárművek a közlekedésből származó kibocsátás durván feléért felelősek; következésképpen minden egyes ember közvetlen hatással van a kibocsátásokra.

Az EU energia fogyasztásának eloszlása	
közlekedés, szállítás (beleértve az energiahordozó önszállítása)	50 %
háztartás (fűtés, használati melegvíz előállítás)	33 %
kommunális	15 %

Európai Unió, Európai Bizottság

"Az éghajlatváltozás rajtad múlik!" címmel José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke és Stavros Dimas, környezetvédelmi biztos 2006. május 29-én Brüsszelben figyelemfelkeltő kampányt indított útjára. A kampány célja arra ösztönözni az Európai Unió polgárait,

A Föld nélkülünk is fennmarad, nekünk azonban nincs jövőnk a Föld nélkül. Közös érdekünk tehát gondoskodni arról, hogy egyetlen otthonunk képes legyen fenntartani az emberi – és más jellegű – életet.

A **2002/91/EK direktíva** – amely főleg a lakosságot és az intézményeket érinti – egyik alapvető célja az **energiatermelés decentralizálása**. A biomassza tüzeléssel megvalósított fűtés és használati melegvíz előállítása, valamint a napenergiával működő vízmelegítő rendszerekkel történő használati melegvíz előállítás és fűtés rásegítés technikai felelnek meg leginkább annak a célnak, hogy a lakosság is hozzá tudjon járulni saját háztartása energiaszükségletének emissziómentes, megújuló energiával történő ellátásához. Német, osztrák, svéd példák azt mutatják, hogy már nincs műszaki akadálya annak, hogy Magyarországon nagymennyiségben lehessen **a biomassza fűtéssel, napkollektorral, naptudatos építéssel, hőszigeteléssel jelentősen csökkenteni**, akár ki is váltani az eddigi fűtési és a melegvíz előállítási módokat.

12.2. Energiahatékonyság, energiatakarékosság a közlekedés, szállítás terén.

Szállítás feltételei: „ÚTHÁLÓZAT” (vasút, országút, autóút, autópálya, városi közlekedés, elkerülő utak, folyók, csatornák, tenger, óceán, logisztikai bázisok, pályaudvarok, repülőterek, kikötők,)

Szállítás „MÓDSZEREI”:

Vasúti szállítás, közúti szállítás, települési szállítás, település közötti szállítás, folyami szállítás, tengeri szállítás, légi szállítás; mindez KÖZLEKEDÉS szóval is

Szállítás „ESZKÖZEI”

Vonat, hajó, repülőgép, kamion.

Új gondolkodásmód:

Vizet ne szállítsunk nagy távolságra. Tisztítsuk (forraljuk ki) helyben a vizet.

Csökkentsük a kamionos szállítást ott, ahol nem szükséges, helyette vasúti, akár folyami szállítást szervezzünk meg.

Csomagolás terén: Alkalmazzunk, nagyon sokszor visszaváltható (üveg, kerámia) csomagoló anyagokat (Élettartamuk 25-30 forduló).

Hőszigetelést alkalmazzunk a lakásoknál, házaknál. Ekkor nem kell télen annyira fűteni, nyáron annyira hűteni.

Új gondolkodásmód az EU javaslata alapján:

- Kibocsátás helyett lemondás
- Változtassuk meg az „eldobhatóság kultúráját”
- Autó – szükség szerint (autómegosztás - car-sharing)
- „Tiszta levegőt mindenkinek”.

12.3. Energiahatékonyság, energiatakarékosság a hő-, és az elektromos energia fogyasztás terén.

Magyarország összenergia fogyasztása **2006-ban 1140 PJ** volt. Ebből következik, hogy az egy főre eső éves energiafogyasztás **~110 GJ/fő/év**. Ezzel a Földön élő emberek első egy negyedébe esünk. Ez volt a jó hír. A rossz hír, hogy Magyarország 83 %-ban importál energiahordozókat. Energia importjának eloszlását adja meg a 7.2 Táblázat, az energia fogyasztásának szektorok szerinti megoszlását összegzi a 7.3. Táblázat, és a lakossági energia felhasználás formája szerinti eloszlást mutatja a 7.4. Táblázat. (Bohóczky Ferenc GKM Energetikai Főosztály főtanácsos).

12.2. Táblázat. Magyarország energia hordozó importjának eloszlása

2004 év	Energiaforrások	%
	Kőolaj	32
	Földgáz	43
	Urán	9
	Szilárd (lignit, szén)	16

12.3. Táblázat. Magyarország energia fogyasztásának szektorok szerinti megoszlása:

2004 év	Szektor	Arány
	lakosság	38,4 %
	ipar	34,8 %
	kommunális	18,6 %
	egyéb	8,2 %

12.4. Táblázat. Magyarországon a lakossági energia felhasználás formája szerinti eloszlása

2004 év	Felhasználás formája	Arány
	Fűtés	70 %
	Vízmelegítés	11 %
	Főzés	15 %
	Egyéb	4 %

A lakossági energia fogyasztás legfőbb komponense **a fűtés és a használati melegvíz** együtt, ami **81 %-a** a lakossági energia fogyasztásnak. Mivel a lakosság az ország teljes energia szükségletének 38,4 %-át fogyasztja el, ezért ez az összes fogyasztásunkban **a lakossági fűtés és melegvíz az országos fogyasztás 31,1 %-t jelenti**, ez abszolút számban 338 PJ-t tesz ki. Ehhez járul a kommunális fűtés, ami becsülten 50-60 PJ-t jelent. Ennek a szükségletnek több, mint a felét, 225 PJ-t jelenleg az **importált földgázból fedezzük**. Ebben benne van újabban a földgáz tüzelésű villamos energiatermelés során távfűtésre használt rész is. Ráadásul a mostani centralizált rendszerek hatásfoka elég alacsony.

Következtetések az eddigiekből:

A **lakossági fűtésre és használati melegvízre**, 38 MJ/m³ fűtőértékkel, 250 EUR/1000 m³ nemzetközi piaci földgáz árral és 250 Ft/EUR árfolyammal számolva **országosan évente 370 milliárd forintot** adunk ki külföldre (3.4. Táblázat).

12.5. Táblázat. A lakossági fűtésre és használati melegvízre fordított földgáz költség

Éves fűtésre fordított mennyiség	Földgáz fűtőértéke	Fűtésre használt mennyiség	1000 m ³ ára	Fűtésre fordított földgáz ára	Forint árfolyam	Fűtésre fordított földgáz ára
TJ/év	GJ/1000 m ³	Milliárd m ³	EUR	Milliárd EUR/év	Ft/EUR	Milliárd Ft/év
225	38	5,92	250	1,48	250	370

Hatalmas lehetősége van Magyarországnak a fűtés és a használati melegvíz egyedi, tömb, kistelepülési előállítását tekintve azáltal, hogy nagyon **jelentős területünkön a biomassza mennyisége, és a napsütéses órák száma**. A mezőgazdaság és az erdészet az ország területének együttesen 70-72 % teszi ki. A növényi anyag évi „termése” energiában mérve 60-70 GJ/ha.

Magyarország területe hektárban kb. annyi, mint amennyi a lakosok száma, ezért minden magyar lakosra jut 1 hektár föld és vele a rajta megtermett növényi anyag és a rá eső napsugárzás. A növényi anyag energia tartalmának az élelmiszer és állattenyésztésre szánt részen felüli értéke **30-35 GJ/ha**.

Ha hektáronkénti átlagban 5 m² napkollektor felületet alkalmazunk, ez éves összegben **18-20 GJ/ha** energia begyűjtést jelent. Csak ez a két energiaforrás, jó technológiával bőven fedezhetné a szükséges fűtés és a használati melegvíz előállítását, ráadásul Magyarország minden körzetében.

Számszerűsített teendők a jelentős klímaváltozás elkerülése érdekében.

Tekintettel a kiotói célkitűzések 2012-es határidejére az Európai Unió arra törekszik, hogy mielőbb új nemzetközi egyezmény jöjjön létre, annak biztosítása érdekében, hogy megállítsuk a globális felmelegedést, **mielőtt a hőmérséklet több mint 2 °C-kal az iparosítás előtti időszak szintje fölé emelkedne**.

A tudósok szerint a 2 °C az a küszöb, amelyen túl az éghajlatváltozás visszafordíthatatlan és esetleg katasztrofális, az egész bolygót érintő változásokat okozhat.

Ezt a hőmérséklet-korlátozást szem előtt tartva az Európai Bizottság **2007 januárjában javasolt egy éghajlat- és energiastratégiát**, amely egy sor ambiciózus célkitűzésből és intézkedésből áll. Ezeket két hónappal később az EU vezetői is elfogadták.

Az EU jelenleg kötelezettséget vállal arra, hogy **2020-ra legalább 20 %-kal az 1990-es szint alá csökkentik az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását**, valamint a csökkentés mértékét 30 %-ra emelik, ha a többi iparosított ország is így jár el, illetve a fejlődő országok is cselekednek. A 20 %-os csökkentés teljesítéséhez a meglévő intézkedéseket – mint például a kibocsátáskereskedelmi rendszert – újakkal kell kiegészíteni.

Ezek célja mindenekelőtt

- az **energiahatékonyság 20 %-kal történő fokozása 2020-ra,**
- a **megújuló energiaforrások részesedésének 20%-ra való növelése szintén 2020-ra,**
- az **új erőművek felszerelése a szén-dioxid elkülönítését és tárolását lehetővé tevő technológiával.**

Hivatkozások:

	Téma, honlap
H-7.1	Energiaklub http://www.energiaklub.hu/dl/kiadvanyok/energirolokosan.pdf
H-7.2	Energiatakarékossági szemlélet kialakítása; Liphay Béla Mezőgazdasági Iskola http://www.liphay.hu/energiatakarékosság.htm
H-7.3	Energiamegtakarítás lap http://www.energiamegtakaritas.info/news.php?item.189.26
H-7.4	Energia-energia http://energia.lapozz.hu/

Kérdések:

- K-I-12.1. Mit értünk takarékoság alatt?
- K-I-12.2. Mit jelent takarékoskodni az eddig használt energiaforrásokkal?
- K-I-12.3. Milyen energia átalakító berendezéseket ismer?
- K-I-12.4. Mi a szerepe a hatásfok növelésének az energiatakarékosságban?
- K-I-12.5. Hogyan gondolkodott a világ az 1960-as, 1970-es években az energiaforrásokról?
- K-I-12.6. Mik az állam feladatai az energiahatékonyság javítása terén?
- K-I-12.7. Mik a feladatai az önkormányzatoknak az energiahatékonyság javítása terén?
- K-I-12.8. Mi az egyén feladata az energiatakarékosság terén?
- K-I-12.9. Soroljon fel szállítási módokat és energiatakarékossági lehetőségeket!
- K-I-12.10. Soroljon fel szállítási eszközöket és energiatakarékossági lehetőségeket!
- K-I-12.11. Nevezzen meg energiatakarékossági lehetőségeket a csomagolás terén!
- K-I-12.12. Nevezzen meg energiatakarékossági lehetőségeket az innivalók előállítás terén!
- K-I-12.13. Nevezzen meg energiatakarékossági lehetőségeket épület fűtés terén!
- K-I-12.14. Nevezzen meg energiatakarékossági lehetőségeket világítás terén!
- K-I-12.15. Nevezzen meg energiatakarékossági lehetőségeket épület hűtés terén!
- K-I-12.16. Mennyi volt Magyarország összenergia fogyasztása 2004-ben?
- K-I-12.17. Hány százalékban importál Magyarország energiahordozót?
- K-I-12.18. Magyarország energia hordozó importjának hány százaléka a földgáz és a kőolaj?
- K-I-12.19. Az országos energiafogyasztásnak hány százaléka a lakossági fűtés és melegvízfogyasztás?
- K-I-12.20. Mennyi energiát fordítunk földgázból a lakossági fűtés és melegvíz biztosításra?
- K-I-12.21. A használati melegvíz hány százalékát állítjuk elő földgáztüzeléssel és villanyárammal?
- K-I-12.22. Milyen más módja lehet a földgáz helyett a fűtés és a használati melegvíz előállításnak?
- K-I-12.23. Milyen előnyökkel járna a fűtés és a használati melegvíz előállítása biomassza és napenergia felhasználásból?
- K-I-12.24. Milyen értékű az energaintenzitási mutató Magyarországon és az EU országaiban?
- K-I-12.25. Mi a 2002/91/EK direktíva alapvető célja?
- K-I-12.26. Mik lehetnek országos szinten a takarékoság irányába mutató lépések?

Pécs, 2012. február 20.

Dr. Német Béla